

Persepsi Pelajar Melayu UNITEN terhadap Pembelajaran Tulisan Jawi di Pelbagai Peringkat Pendidikan di Malaysia

The Perceptions of Malay Students At UNITEN on The Efforts To Extend Jawi Learning At Various Levels of Education In Malaysia

Noraziah Mohd Amin¹, Noor Azam Abdul Rahman²

¹ Akademi Pengajian Bahasa, Universiti Teknologi MARA (UiTM), Pulau Pinang, Malaysia

² Unit Bahasa dan Sains Sosial, Kolej Sains Komputer & Teknologi Maklumat, Universiti Tenaga Nasional, Putrajaya, Malaysia

Progres Artikel

Diterima: 7 Disember 2018

Disemak: 8 Mac 2019

Diterbit: 31 Mei 2019

*Perhubungan Penulis:

Noraziah Mohd Amin
Akademi Pengajian Bahasa
Universiti Teknologi MARA
(UiTM) Pulau Pinang.

Emel:

noraziahm@ppinang.uitm.edu.my

Abstrak: Shitiq dan Mahmud (2010) mendapati pelajar sekolah rendah hilang minat untuk belajar tulisan Jawi kerana mereka berpendapat tulisan Jawi sukar untuk difahami. Persepsi pelajar tersebut yang mengatakan bahawa tulisan Jawi sukar difahami telah menjadi cabaran utama ke arah pemeliharaan Jawi melalui cara menguasai kemahiran menggunakan tulisan Jawi. Bagi memelihara kewujudan Jawi sebagai sebahagian daripada budaya Malaysia terutama di kalangan orang Melayu, pelbagai usaha harus dilaksanakan terutama dalam bidang pendidikan dengan kepercayaan bahawa generasi muda harus meneruskan legasi Jawi. Perbincangan berkaitan isu tulisan Jawi dalam pendidikan di Malaysia akan dijelaskan melalui kajian ini. Objektif utama kajian ini adalah untuk mengenalpasti persepsi pelajar Melayu di UNITEN terhadap usaha-usaha meluaskan pembelajaran Jawi di pelbagai peringkat pendidikan di Malaysia. Borang soal selidik yang mengandungi 15 pernyataan telah diberikan kepada 100 pelajar Melayu di Universiti Tenaga Nasional (UNITEN) yang mengambil bahagian dalam kajian ini. Dapatan kajian menunjukkan bahawa majoriti responden (61% responden, $M= 3.27$, $SP 0.815$) percaya bahawa “mata pelajaran Jawi perlu ditawarkan di semua peringkat pembelajaran seperti peringkat sekolah rendah, menengah dan pengajian tinggi, supaya pembelajaran Jawi lebih komprehensif” (pernyataan 11) selain daripada diajar di pra-sekolah (pernyataan 3: $M= 3.76$, $SP= 0.816$). Jelas sekali, majoriti responden mempunyai persepsi positif terhadap inisiatif yang dicadangkan untuk memperkenalkan Jawi di pelbagai peringkat pendidikan di Malaysia sebagai persediaan untuk mempromosikan tulisan Jawi kepada komuniti yang lebih besar.

Kata kunci: *pengajaran dan pembelajaran Jawi, sistem pendidikan di Malaysia, tulisan Jawi*

Abstract: Shitiq and Mahmud (2010) found that primary school students lost interest in learning the Jawi script because they thought Jawi's script was difficult to understand. The students' perception that Jawi's script is difficult to understand has become a major challenge in the cultivation of Jawi by mastering the skills of using Javanese scripts. To maintain the existence of Jawi as part of Malaysia's culture, especially among the Malays, various efforts should be made, especially in the field of education with the belief that the younger generation should continue the Jawi legacy. Discussion on Jawi script issues in education in Malaysia will be explained through this study. The main objective of this study is to identify the perceptions of Malay students at UNITEN on the efforts to extend Jawi learning at various levels of education in Malaysia. A questionnaire containing 15 statements was given to 100 Malay students at Universiti Tenaga Nasional (UNITEN) who participated in the study. The findings show that the majority of respondents (61%

of respondents, $M = 3.27$, $SP = 0.815$) believe that "Jawi subjects should be offered at all levels of learning such as primary, secondary and tertiary level, therefore Jawi learning is more comprehensive" (statement 11) apart from being taught at pre-school (statement 3: $M = 3.76$, $SP = 0.816$). Apparently, the majority of respondents have a positive perception of the proposed initiative to introduce Jawi at various levels of education in Malaysia in preparation for promoting Jawi writing to a larger community.

Keywords: *Jawi teaching and learning, education system in Malaysia, Jawi*

Pengenalan

Penggunaan tulisan Jawi dalam mata pelajaran Pendidikan Islam telah memberi pendedahan awal yang baik berkaitan Jawi kepada generasi muda pada peringkat sekolah. Mata pelajaran Pendidikan Islam merupakan salah satu komponen penting dalam sistem pendidikan kebangsaan dan ia juga menjadi subjek utama dalam kurikulum kebangsaan (Kementerian Pelajaran Malaysia, 2015). Ini bermakna pendedahan berkaitan Jawi kepada generasi muda pada peringkat sekolah telah berlangsung dengan baik dalam sistem pendidikan di Malaysia. Oleh itu, sebagai usaha untuk meluaskan pembelajaran Jawi dalam pendidikan di Malaysia, pandangan generasi muda yang telah melalui sistem pendidikan di peringkat sekolah dan yang menggunakan tulisan Jawi bagi mata pelajaran Pendidikan Islam, perlu diambilkira. Walau bagaimanapun, menurut Lubis (2012), pengajaran dan pembelajaran Jawi hanya terhad kepada peringkat sekolah rendah sahaja kerana tiada kesinambungan yang memperluaskan pengetahuan Jawi kepada para pelajar di sekolah menengah pada waktu tersebut. Lubis (2012) selanjutnya menjelaskan bahawa kesan daripada pembelajaran Jawi yang terhad itu telah menyebabkan generasi muda agak lemah dalam penguasaan Jawi mereka terutamanya dalam aspek membaca dan menulis Jawi.

Pernyataan Masalah

Dalam kajian yang dijalankan oleh Shitiq dan Mahmud (2010), didapati bahawa pelajar-pelajar sekolah rendah menganggap tulisan Jawi sebagai suatu yang sukar untuk dipelajari. Persepsi tentang kesukaran ini menyebabkan mereka mudah kehilangan minat untuk belajar tulisan Jawi. Dalam kajian lain yang dijalankan oleh Yaacob (2007) mengenai penguasaan pelajar terhadap tulisan Jawi, didapati bahawa pelajar Tingkatan 2 dan Tingkatan 4 masih lemah dalam menggunakan Jawi kerana mereka tidak dapat menghubungkan huruf Jawi yang diberikan walaupun huruf yang mudah dan sangat lemah semasa

menukar huruf-huruf Rumi kepada Jawi. Walau bagaimanapun bagi pelajar Sekolah Menengah Kebangsaan Agama (SMKA) mendapat keistimewaan mempelajari tulisan Jawi secara khusus berbanding pelajar sekolah menengah biasa yang lain. Jelas juga di sini bahawa pembelajaran Jawi di peringkat sekolah menengah hanya berlaku di sekolah-sekolah terpilih sahaja dan tidak semua pelajar berpeluang mempelajarinya. Oleh itu, kajian ini penting untuk dijalankan bagi mengetahui persepsi generasi muda pada masa kini terhadap tulisan Jawi sebagai sesuatu yang penting untuk dikuasai dan diamalkan pada peringkat pendidikan yang berbeza dalam kehidupan mereka, sama ada pada peringkat sekolah rendah, sekolah menengah rendah, menengah atas atau institusi pengajian tinggi.

Objektif Kajian

Kajian ini bertujuan untuk mengkaji persepsi pelajar-pelajar Melayu UNITEN berkaitan pendedahan Jawi dalam kalangan pelajar di pelbagai peringkat institusi pendidikan di Malaysia. Ringkasnya, kajian ini berhasrat untuk mencapai objektif berikut:

i. Mengkaji persepsi pelajar Melayu UNITEN terhadap usaha-usaha meluaskan pembelajaran Jawi di pelbagai peringkat pendidikan di Malaysia.

Persoalan Kajian

Setiap penyelidikan atau kajian pastinya mempunyai persoalan kajian yang perlu dijawab serta dijelaskan. Begitu juga untuk kajian ini yang telah dijalankan bagi menjawab persoalan kajian berikut:

i. Apakah persepsi pelajar Melayu UNITEN terhadap usaha-usaha meluaskan pembelajaran Jawi di pelbagai peringkat pendidikan di Malaysia?

Kepentingan Kajian

Melalui kajian ini, diharapkan ia dapat menjelaskan tentang isu kepentingan pendedahan Jawi kepada generasi muda khususnya di pelbagai peringkat institusi pendidikan di Malaysia. Kajian ini juga penting untuk meneliti kedudukan tulisan Jawi sebagai suatu subjek yang perlu diajar di semua peringkat pendidikan serta usaha untuk menggalakkan pembelajarannya. Selain itu, diharapkan dapatan kajian ini akan menjadi satu lagi sumber maklumat penting mengenai isu-isu berkaitan tulisan Jawi yang dibincangkan untuk pencerahan rakyat Malaysia khususnya, dan seluruh dunia amnya.

Kajian Literatur

Kepentingan Pembelajaran Jawi kepada Pelajar di Malaysia

Ali dan Abdullah (2015) menjelaskan bahawa pendidikan Jawi merupakan suatu pembelajaran yang merangkumi pelbagai kemahiran seperti asas Jawi, ejaan, sebutan, kemahiran membaca dan menulis Jawi dengan matlamat untuk membolehkan pelajar menguasai pelbagai subjek dalam Pendidikan Islam seperti “Tilawah Al-Quran”, “Ulum Syariah” dan juga merangkumi aspek “Akidah”, “Ibadah”, “Sirah”, “Adab” serta “Akhlah Islamiah”.

Keupayaan untuk membaca dan menulis Jawi adalah penting untuk pelajar memahami dan menguasai pembelajaran pendidikan Islam (Che Man, 2006). Suatu kajian yang telah dijalankan oleh Kasa dan Ayob (2008) mendapati bahawa responden mereka telah mengangap Jawi dapat membantu dalam pembacaan Al-Quran selain daripada berpendapat bahawa Jawi mencerminkan budaya Melayu. Selain itu, 36 responden kajian yang dijalankan oleh Abd. Rahman (2008) pula percaya bahawa menguasai kemahiran Jawi telah memberikan mereka nilai tambah serta menjadi kebanggaan kepada mereka.

Pengajaran dan Pembelajaran Jawi di Sekolah-sekolah di Malaysia

Panduan Pengurusan Mata Pelajaran Pendidikan Islam Sekolah Rendah dan Sekolah Menengah yang disediakan oleh Kementerian Pelajaran Malaysia menyatakan bahawa; “Kemahiran bahasa yang disediakan melalui mata pelajaran Pendidikan Islam adalah sejajar dengan usaha untuk mencapai matlamat pembelajaran Pendidikan Islam iaitu para pelajar dapat membaca dan membuat atau menulis ayat atau

teks menggunakan kaligrafi Jawi serta mencintai Jawi sebagai warisan budaya” (Kementerian Pendidikan Malaysia, 2015).

Berdasarkan Panduan Pelaksanaan Kem Cemerlang Jawi (2017), fokus kemahiran Jawi yang ditekankan di peringkat sekolah adalah seperti berikut:

i. Kemahiran Menulis

No.	Kemahiran	Isi Kandungan
1.	Huruf Tunggal Jawi	Huruf Alif hingga Ya (kedudukan huruf)
2.	Huruf di awal, tengah dan akhir	Menulis huruf bersambung
3.	Suku Kata	Mencantum Suku Kata terbuka / tertutup
4.	Pengkaedahan asas	Menulis perkataan
5.		Penilaian

ii. Kemahiran membaca

No.	Kemahiran	Isi Kandungan
1.	Huruf Tunggal Jawi	Huruf Alif hingga Ye (ع)
2.	Bunyi Vokal	Suku Kata Terbuka
3.	Satu Suku Kata	Diftong dan Tertutup
4.	Perkataan daripada 2 - 4 Suku KATA	Suku kata Terbuka + Tertutup
5.	Membaca Teks	Ayat-ayat pendek

Berkaitan dengan isu kedudukan Jawi yang diajar melalui beberapa mata pelajaran, telah wujud kekeliruan dan perdebatan tentang status Jawi sebagai salah satu mata pelajaran dalam sistem pendidikan di Malaysia. Antaranya, berkenaan isu sama ada tulisan Jawi perlu diajar sebagai sebahagian daripada mata pelajaran Pendidikan Islam atau mata pelajaran Bahasa Melayu (Musa & Abdul Aziz, 2009). Manakala Zailani (2005) pula menyatakan bahawa Jawi diajar sebagai sebahagian daripada komponen Pendidikan Islam dan ini pertama kali dilaksanakan pada tahun 2003 dengan pengajaran 2 jam seminggu dalam 6 bulan pertama untuk murid Tahun 1.

Minat dan tumpuan pelajar terhadap pengajaran dan pembelajaran Jawi di sekolah-sekolah berkait dengan teknik dan amalan pengajaran yang digunakan oleh para guru. Berdasarkan kajian Naquiah Nahar dan Jimaain Safar (2016) berkaitan amalan pengajaran Jawi dalam kalangan guru pendidikan Islam

mendapati secara keseluruhannya masih berada pada tahap yang rendah dan memerlukan penambahbaikan segera. Berdasarkan kajian, dapatan menunjukkan bahawa kebanyakan Guru Pendidikan Islam tiada persediaan rapi dan tidak merancang pengajaran dengan baik, kerap mengamalkan strategi berpusatkan guru, menggunakan teknik dan kaedah pengajaran yang tidak pelbagai serta membosankan, kurang kreatif dan inovatif serta kurang mahir mengendalikan bahan bantu mengajar berbentuk teknologi maklumat dan komunikasi (TMK) (Naquiah Nahar dan Jimain Safar: 2016).

Pendedahan Jawi di peringkat Institusi Pengajian Tinggi

Menurut Abdul Hamid dan Abdullah (2009), Jawi bukan lagi satu kemahiran yang diminati dan perlu dikuasai dengan sempurna oleh generasi muda. Kajian mereka menunjukkan bahawa penguasaan Jawi dalam kalangan pelajar berada pada peringkat yang membimbangkan (Abdul Hamid & Abdullah, 2009).

Kajian Abdul Hamid dan Abdullah (2009) tentang kepentingan pelajar di institusi pengajian tinggi untuk mempelajari dan menguasai kemahiran Jawi menunjukkan terdapat segelintir responden yang memberikan maklum balas positif terhadap Jawi manakala terdapat juga dari kalangan mereka yang kurang berminat mengenainya. Walaupun responden kajian tersebut pernah mempelajari Jawi seawal usia enam tahun dan menganggap Jawi mudah, namun minat dan usaha mereka masih berada di tahap sederhana. Hal ini disebabkan oleh beberapa perkara, antaranya mereka tidak mengetahui program yang berkaitan dengan Jawi di Malaysia, tidak pernah terlibat dalam kegiatan yang menggunakan Jawi dan tidak ada mata pelajaran khusus untuk mendalami ilmu tentang Jawi. Lubis (2012) berpendapat bahawa, institusi pendidikan tinggi seperti universiti tempatan, kolej swasta dan institut latihan guru, hanya menjadikan Jawi sebagai topik dalam Pendidikan Islam dan kursus Bahasa Melayu.

Manakala kajian yang dijalankan oleh Abd Rahman (2008) yang memberi tumpuan kepada penguasaan Jawi dan melibatkan 40 pelajar siswazah yang dipilih secara rawak dari beberapa fakulti mendapati para pelajar memberi maklum balas yang positif terhadap Jawi sebagai salah satu unsur budaya masyarakat Melayu. Ini jelas menunjukkan bahawa pelajar di institusi pengajian tinggi masih menganggap tulisan Jawi sebagai sebahagian daripada komuniti tempatan.

Metodologi

Reka Bentuk Kajian

Mohd Majid (2000) menjelaskan bahawa reka bentuk penyelidikan merupakan keseluruhan proses penyelidikan yang menyatakan apakah corak dan jenis kajian yang hendak dilaksanakan, jenis maklumat yang perlu dikumpulkan daripada sumber maklumat yang boleh didapati dan dengan kaedah apa maklumat tersebut boleh diperolehi. Kajian yang dijalankan ini adalah satu kajian berbentuk deskriptif dan kuantitatif menggunakan borang soal selidik mengenai persepsi pelajar-pelajar Melayu di UNITEN terhadap usaha-usaha bagi pendedahan Jawi pada pelbagai peringkat pendidikan di Malaysia.

Peserta-peserta Kajian

Kajian ini melibatkan 100 orang pelajar Melayu yang terdiri daripada 50 orang pelajar lelaki dan 50 orang pelajar perempuan, berumur antara 21 tahun sehingga 23 tahun dari Universiti Tenaga Nasional (UNITEN). Pemilihan 100 orang pelajar Melayu ini berdasarkan kesesuaian topik kajian yang membincangkan tentang tulisan Jawi. Bilangan 100 orang pelajar Melayu yang dipilih adalah pelajar yang pernah mempelajari tulisan jawi pada peringkat sama ada sekolah rendah, sekolah menengah agama ataupun secara persendirian. Semua responden ini merupakan pelajar program Kejuruteraan dan pelajar program Sains Komputer dan Teknologi Maklumat pada peringkat Ijazah Sarjana Muda di UNITEN.

Instrumen Kajian

Borang soal selidik yang dibangunkan dan digunakan dalam kajian ini terdiri daripada 15 pernyataan yang terarah kepada persoalan kajian serta objektif kajian yang ditetapkan. Setiap pernyataan yang dikemukakan diukur dalam bentuk peratusan dari segi tahap persetujuan responden atau ketidaksetujuan dengan pernyataan (yang mana berkaitan dengan responden) Tahap bersetuju atau tidak bersetuju responden terhadap 15 pernyataan dalam soal selidik diwakili oleh skala Likert 5-point sebagai berikut: Sangat tidak bersetuju= 1; Tidak setuju= 2; Tidak pasti= 3; Setuju= 4; dan, Sangat bersetuju= 5.

Kaedah Pengumpulan Data

Pengumpulan data telah dijalankan melalui prosedur tertentu bermula dari pertemuan dengan para responden di mana mereka terlebih dahulu telah diberikan taklimat mengenai objektif kajian dan cara untuk menjawab borang soal selidik. Data diperolehi daripada soal selidik

yang diberikan kepada 30 responden untuk ujian rintis sebelum permulaan kajian utama. Seterusnya, data daripada 100 responden untuk kajian utama diperoleh menggunakan prosedur yang sama. Semua data dikumpulkan dalam satu peringkat sahaja dan ini bermakna tiada ujian pra dan pos yang terlibat dalam penyelidikan ini.

Kaedah Analisis Data

Data yang diperolehi telah dianalisis menggunakan perisian Pakej Statistik Untuk Sains Sosial (SPSS) versi 20 untuk tujuan analisis kuantitatif. Maklum balas responden terhadap pernyataan dalam soal selidik itu dikira dari segi peratusan, nilai skor min dan nilai sisihan piawai. Maklum balas keseluruhan persepsi responden terhadap pendedahan Jawi kepada pelbagai peringkat pendidikan di Malaysia dianalisis secara berangka.

Dapatan dan Analisis Kajian

Konsistensi Kebolehpercayaan Pernyataan

Jadual 1: Analisis nilai kebolehpercayaan Cronbach Alpha

Statistik Kebolehpercayaan	
Cronbach's Alpha	Bilangan Pernyataan
0.734	15

Nilai *Cronbach Alpha* sebanyak 0.734 yang dijana oleh perisian SPSS mewakili nilai yang boleh diterima dalam menunjukkan bahawa pernyataan yang terdapat dalam borang soal selidik boleh digunakan untuk kajian ini.

Dapatan kajian

Jadual 2: Frekuensi (f) Taburan (dalam peratusan) untuk Persepsi Responden terhadap Pendedahan Jawi ke Pelbagai Peringkat Pendidikan di Malaysia

Pernyataan	Min	Sisihan Piawai	Pilihan jawapan				
			STS	TS	TP	S	SS
Kelestarian Tulisan Jawi			%	%	%	%	%
1 Jawi perlu diajar sebagai mata pelajaran khusus di sekolah supaya pelajar mendapat lebih banyak pendedahan kepada Jawi.	3.41	0.875	10	24	10	39	17
2 Jawi perlu dijadikan mata pelajaran wajib lulus kepada pelajar sekolah untuk meningkatkan pengetahuan mereka tentang Jawi.	4.11	0.724	5	16	5	46	28
3 Pendidikan Jawi perlu dimulakan pada peringkat pra-persekolahan.	3.76	0.816	6	15	3	52	24
4 Mata pelajaran Jawi perlu dijadikan salah satu mata pelajaran pilihan yang boleh diambil oleh pelajar sekolah menengah.	4.33	0.712	9	20	4	44	23
5 Jawi perlu dipelajari pada peringkat institusi pengajian tinggi supaya pendidikan Jawi dapat dipelajari secara berterusan.	3.42	0.673	23	31	10	24	12

6	Pendidikan Jawi hendaklah terbuka kepada pelajar bukan Islam supaya Jawi dapat menjadi bersifat lebih sejagat/universal.	3.54	0.615	11	34	8	27	20
7	Pembelajaran tulisan Jawi perlu selari dengan pembelajaran tulisan Rumi.	3.66	0.732	9	10	2	49	30
8	Kementerian Pelajaran perlu memberi perhatian penting kepada pendidikan Jawi.	3.31	0.857	8	10	14	51	17
9	Sekolah-sekolah perlu memberi pendedahan lebih kepada Jawi melalui penubuhan kelab dan persatuan Jawi di sekolah.	4.37	0.644	2	13	6	54	25
10	Tulisan Jawi perlu digunakan bersama tulisan Rumi bagi mata pelajaran bahasa Melayu.	4.13	0.721	8	21	1	45	25
11	Pada pendapat saya, mata pelajaran Jawi perlu ditawarkan di semua peringkat pembelajaran seperti peringkat sekolah rendah, menengah dan pengajian tinggi, supaya pembelajaran Jawi lebih komprehensif.	3.27	0.815	6	28	5	43	18
12	Saya fikir semua pihak, seperti ibu bapa, guru dan ahli masyarakat, perlu menyedari betapa pentingnya Jawi dijadikan sebagai satu mata pelajaran.	4.24	0.721	8	21	3	45	23
13	Kerajaan melalui Kementerian Pelajaran perlu menyediakan pelan jangka panjang yang lengkap berkaitan dengan pengajaran dan pembelajaran Jawi dalam sistem pendidikan Malaysia.	3.54	0.763	13	27	5	43	12
14	Pada pendapat saya, selain daripada mata pelajaran Bahasa Melayu dan Pendidikan Islam yang melibatkan penggunaan tulisan Jawi, mata pelajaran lain seperti Sejarah dan Kesusasteraan Melayu juga boleh menggunakan tulisan Jawi dalam pengajaran dan pembelajaran mata pelajaran ini di sekolah.	4.15	0.742	6	22	4	36	32
15	Mata pelajaran Jawi juga harus ditawarkan kepada pelajar di semua jenis sekolah di Malaysia, bukan hanya di sekolah aliran agama sahaja seperti yang diamalkan hari ini.	3.18	0.821	5	13	3	58	21

Jadual 2 di atas menunjukkan dapatan kajian tentang persepsi responden terhadap pembelajaran tulisan Jawi di pelbagai peringkat pendidikan di Malaysia. Dapatan ini dapat dijelaskan berdasarkan daripada pecahan topik-topik fokus berikut;

- i. Pengusulan Jawi sebagai suatu mata pelajaran yang eksklusif dan terasing daripada mata pelajaran lain, khasnya Pendidikan Islam.

Maklum balas responden berkaitan cadangan Jawi sebagai suatu mata pelajaran yang eksklusif dan terasing daripada mata pelajaran lain khasnya Pendidikan Islam mendapat reaksi yang positif. Majoriti responden bersetuju dengan pernyataan-pernyataan berkaitan dengan topik ini, iaitu bagi pernyataan 1, 2, 4, 11, 12 dan pernyataan 15. Bagi pernyataan 4 (*Mata pelajaran Jawi perlu dijadikan salah satu mata pelajaran pilihan yang boleh diambil oleh pelajar sekolah menengah.*), nilai min yang diperolehi menunjukkan pada 4.33 manakala jumlah responden yang memilih bersetuju dan sangat bersetuju sebanyak 67%. Pernyataan 12 (*Saya fikir semua pihak, seperti ibu bapa, guru dan ahli*

masyarakat, perlu menyedari betapa pentingnya Jawi dijadikan sebagai satu mata pelajaran.) juga menunjukkan nilai min yang tinggi iaitu 4.24 dengan jumlah responden yang memilih bersetuju dan sangat bersetuju seramai 68%. Manakala hanya 18% sahaja responden memilih sangat tidak bersetuju dan tidak bersetuju dengan pernyataan 15 (*Mata pelajaran Jawi juga harus ditawarkan kepada pelajar di semua jenis sekolah di Malaysia, bukan hanya di sekolah aliran agama sahaja seperti yang diamalkan hari ini.*). Majoriti (61%) responden bersetuju tulisan Jawi perlu dijadikan satu mata pelajaran khusus pada semua peringkat pendidikan di Malaysia. Data bagi pernyataan 11 (*Pada pendapat saya, mata pelajaran Jawi perlu ditawarkan di semua peringkat pembelajaran seperti peringkat sekolah rendah, menengah dan pengajian tinggi, supaya pembelajaran Jawi lebih komprehensif.*) menunjukkan nilai min 3.27 dengan hanya 34% responden memilih untuk tidak bersetuju dan sangat tidak bersetuju dengan pernyataan 11 ini.

ii. Penglibatan Jawi dalam pelbagai aspek

Dapatan kajian berkaitan penglibatan Jawi dalam pelbagai aspek dapat dinilai melalui pernyataan 6,7,9,10 dan pernyataan 14. Secara umumnya semua pernyataan ini mendapat maklum balas positif dari segi jumlah peratusan responden yang memilih bersetuju dan sangat bersetuju. Bagi pernyataan 9 (*Sekolah-sekolah perlu memberi pendedahan lebih kepada Jawi melalui penubuhan kelab dan persatuan Jawi di sekolah.*) nilai min adalah pada jumlah yang tinggi iaitu 4.37 manakala jumlah responden yang memilih bersetuju seramai 54% dan sangat bersetuju seramai 25%. Secara keseluruhan jumlah responden yang bersetuju bagi pernyataan 9 adalah 79%. Begitu juga bagi pernyataan 7, pernyataan 10 dan pernyataan 14. Kesemua pernyataan-pernyataan ini masing-masing mendapat jumlah responden yang bersetuju dan sangat bersetuju melebihi daripada 50%. Bagi pernyataan 7 seramai 79%, pernyataan 10 seramai 70% dan pernyataan 14 seramai 68%. Walau bagaimanapun bagi pernyataan 6 (*Pendidikan Jawi hendaklah terbuka kepada pelajar bukan Islam supaya Jawi dapat menjadi bersifat lebih sejagat/universal.*) beza jumlah responden yang memilih bersetuju dan sangat bersetuju sangat kecil dengan responden yang memilih tidak bersetuju dan sangat tidak bersetuju iaitu sebanyak 2% sahaja. Jumlah peratusan responden yang bersetuju dan sangat bersetuju seramai 47% manakala responden yang memilih tidak bersetuju dan sangat tidak bersetuju seramai 45%.

iii. Pembelajaran Jawi di pelbagai peringkat pendidikan.

Pernyataan 3 dan pernyataan 5 menunjukkan maklum balas responden terhadap pembelajaran Jawi di pelbagai peringkat pendidikan. Dapatan kajian menunjukkan majoriti (76%) responden memilih bersetuju dan sangat bersetuju dengan pernyataan 3 (*Pendidikan Jawi perlu dimulakan pada peringkat pra-persekolahan.*). Nilai min bagi pernyataan 3 adalah 3.76 yang menunjukkan responden bersetuju pendidikan Jawi dimulakan pada peringkat pra-persekolahan. Walau bagaimanapun, majoriti (54%) responden memilih untuk tidak bersetuju dan sangat tidak bersetuju terhadap pernyataan 5 (*Jawi perlu dipelajari pada peringkat institusi pengajian tinggi supaya pendidikan Jawi dapat dipelajari secara berterusan.*). hanya 36% responden memilih bersetuju dan sangat bersetuju dengan pernyataan 5.

iv. Peranan kerajaan terhadap pembelajaran Jawi.

Maklum balas responden berkaitan peranan kerajaan terhadap pembelajaran Jawi boleh dilihat daripada pernyataan 8 dan pernyataan 13. Bagi pernyataan 8 (*Kementerian Pelajaran perlu memberi perhatian penting kepada pendidikan Jawi.*), nilai min adalah 3.31 manakala jumlah responden yang memilih bersetuju dan sangat bersetuju adalah majoriti, seramai 68%. Pernyataan 13 (*Kerajaan melalui Kementerian Pelajaran perlu menyediakan pelan jangka panjang yang lengkap berkaitan dengan pengajaran dan pembelajaran Jawi dalam sistem pendidikan Malaysia.*) pula menunjukkan jumlah responden yang bersetuju dan sangat bersetuju seramai 55% ($M=3.54$, $SP=0.763$). Manakala jumlah responden yang memilih tidak bersetuju dan sangat tidak bersetuju seramai 40%.

Dapatan kajian ini menunjukkan bahawa persepsi pelajar Melayu di UNITEN terhadap pendedahan Jawi kepada pelajar di pelbagai peringkat pendidikan di Malaysia pada dasarnya positif. Maklum balas responden terhadap pernyataan 11 (*Pada pendapat saya, mata pelajaran Jawi perlu ditawarkan di semua peringkat pembelajaran seperti peringkat sekolah rendah, menengah dan pengajian tinggi, supaya pembelajaran Jawi lebih komprehensif.*) contohnya menunjukkan bahawa majoriti responden mengalu-alukan Jawi ditawarkan sebagai mata pelajaran di semua peringkat pendidikan di Malaysia termasuk pada peringkat pengajian tinggi. Dapatan ini selari dengan hasil kajian Abdul Hamid dan Abdullah (2009) tentang kepentingan pelajar di institusi pengajian tinggi untuk mempelajari dan menguasai kemahiran Jawi menunjukkan terdapat segelintir responden yang memberikan maklum balas positif terhadap Jawi. Manakala hasil kajian yang telah dijalankan oleh Mohamad Yusof dan Sulaiman (2015) di Brunei juga menunjukkan bahawa pelajar dari Universiti Brunei Darussalam berminat untuk mempelajari Jawi

semasa di universiti mereka.

Menurut Mohamad Yusof dan Sulaiman (2015) yang menjalankan kajian terhadap sikap pelajar Universiti Brunei Darussalam mengenai Jawi, terdapat beberapa inisiatif yang dapat dilaksanakan agar Jawi dapat digunakan secara meluas di institusi pengajian tinggi. Dalam kurikulum pendidikan misalnya, ia boleh dijadikan mata pelajaran atau modul wajib atau pilihan untuk pelajar, dengan memasukkan pelbagai sub-bidang seperti sejarah dan perkembangannya, statusnya sama ada seni kaligrafi tradisional atau kontemporari (khat), atau aplikasinya dalam media baru. Mohamad Yusof dan Sulaiman (2015) juga menjelaskan bahawa Jawi boleh dinaikkan taraf sebagai salah satu aktiviti kokurikulum yang bukan sahaja melibatkan pelajar tetapi juga orang awam.

Kesimpulan

Kesimpulannya, hasil kajian ini membuktikan bahawa generasi muda masih berminat dengan Jawi. Oleh itu dicadangkan agar pembelajaran Jawi dapat ditawarkan kepada generasi muda dengan cara yang lebih efektif pada semua peringkat pembelajaran dalam sistem pendidikan di Malaysia agar Jawi tidak menjadi sesuatu yang asing bagi generasi akan datang.

Secara keseluruhannya, dapatan kajian ini menepati objektif yang ditetapkan iaitu untuk mengkaji persepsi pelajar Melayu UNITEN terhadap pendedahan Jawi di pelbagai peringkat pendidikan di Malaysia. Majoriti responden memberi maklum balas yang positif terhadap cadangan mempromosikan Jawi melalui kelab atau persatuan Jawi di sekolah, mengajar Jawi kepada bukan Melayu dan menjadikan Jawi sebagai mata pelajaran wajib untuk lulus. Oleh itu, jelas bahawa Jawi masih diingini dan dialu-alukan oleh generasi muda seperti pelajar UNITEN. Oleh itu tindakan sewajarnya perlu diambil oleh pelbagai pihak yang berkaitan untuk memberi pendedahan tentang Jawi kepada seluruh generasi muda di Malaysia.

Rujukan

1. Jurnal

- Abdullah, M. C., Roslan, S., & Sulaiman, T. (2011). Strategi pengajaran dan pembelajaran di institusi pengajian tinggi: Satu anjakan paradigma. *Malaysian Education Dean's Council Journal*, 8.
- Abdul Hamid, F@A. F., & Abdullah, N@N. (2009). Penggunaan Tulisan Jawi dalam Kalangan Mahasiswa Pengajian Islam: Kajian di Institut Pengajian Tinggi Awam Tempatan. *Jurnal At-Tamadun*, Bil.4.:

http://ejournal.um.edu.my/filebank/published_article/2936/09%20Bil%204%20ust%20faisal%20&%20Niswa%20TULISAN%20JAWI.pdf

- Ali, A. R., & Abdullah, B. (2015). Falsafah Pendidikan Jawi Dalam Memperkasakan Tamadun Islam Di Malaysia. *Proceedings of ICIC2015- International Conference on Empowering Islamic Civilization in the 21st Century*. Universiti Sultan Zainal Abidin, Malaysia.
https://www.unisza.edu.my/icic/images/Fullpaper/67_-_Asyraf_Ridwan_Ali.pdf
- Mohamad Yusof, S. B., & Sulaiman, E. (2015). Sikap generasi muda terhadap tulisan Jawi: Kajian kes pelajar Universiti Brunei Darussalam. *Southeast Asia: A Multidisciplinary Journal*, Vol 15, 2015, pp 8-16 © FASS, UBD. Retrieved from <http://fass.ubd.edu.bn/SEA/vol15/SEA-v15-SitiBadriyah-Excerani.pdf>
- Musa, H. H., & Aziz, A. Y. A. (2009). Pemerksaan kembali tulisan Jawi. *Jurnal ASWARA*, 4 (1):159-176.
- Naquiah Nahar & Jimain Safar (2016). Amalan Pengajaran Jawi dalam Pendidikan Masa Kini: Suatu Tinjauan. *Tinta Artikulasi Membina Ummah* 2(2), 2016 70-85, e-ISSN: 2289-960X Fakulti Tamadun Islam, Universiti Teknologi Malaysia
- Yaacob, N. R. N. (2007). Penguasaan Jawi dan hubungannya dengan minat dan pencapaian pelajar dalam pendidikan Islam. *Malaysian Journal of Educators and Education*, 22. p. 161-172.
- ### 2. Buku
- Akta 10/63, s.2. Undang-undang Malaysia, Akta 32, *Akta Bahasa Kebangsaan 1963/67*. Printed by Ketua Pengarah Percetakan Negara, Kuala Lumpur, dengan kuasa Pesuruhjaya Penyemak Undang-undang 1968.
- Bahagian Pendidikan Islam, Kementerian Pendidikan Malaysia. (2017). *Panduan Pelaksanaan Kem Cemerlang Jawi*.
[http://jpnperak.moe.gov.my/ppdhuluperak/attachments/article/1242/c.%20Modul%20KCJ%20\(Semakan\)%202017.pdf](http://jpnperak.moe.gov.my/ppdhuluperak/attachments/article/1242/c.%20Modul%20KCJ%20(Semakan)%202017.pdf)
- Che Man, C. S. (2006). *Pendekatan Pengajaran Jawi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kementerian Pendidikan Malaysia (2015). *Panduan pengurusan mata pelajaran Pendidikan Islam sekolah rendah dan sekolah menengah*. Jemaah Nazir dan Kualiti.

Kementerian Pendidikan Malaysia. (2015). *Garis Panduan Pelaksanaan Program j-QAF. Bahagian Pendidikan Islam.*

Mohd Majid Konting. (2000). *Kaedah Penyelidikan Pendidikan.* Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.

Zailani, M. A. (2005). Pelaksanaan Program j-QAF (Jawi, Khatam Al-Quran, Bahasa Arab dan Pengukuhan Fardu Ain) Sekolah Rendah Kementerian Pelajaran Malaysia in Hussin, S. (Ed). *Pentadbiran Dalam Pembangunan Pendidikan.* Bentong, Pahang: PTS Professional Publishing Sdn. Bhd.

3. Prosiding Persidangan

Kasa, Z., & Ayob, A. (2008). *Penggunaan Tulisan Jawi Dalam Masyarakat.* Kertas Kerja Seminar Kebangsaan Tulisan Jawi dan Terjemahan, Universiti Pendidikan Sultan Idris.

Lubis, M. B. (2012). *Perkembangan Tulisan Jawi dalam Sistem Pendidikan di Malaysia,* Seminar Tulisan Jawi dan Teknologi 2012, Peringkat Kebangsaan, Pahang: Universiti Malaysia Pahang 18 Oktober, 2012.

Rahman, R. A. (2008). Kemahiran Tulisan Jawi Dalam Kalangan Mahasiswa: Tinjauan Awal di Kolej Universiti Islam Antarabangsa Islam Selangor (KUIS). Kertas Kerja Seminar Kebangsaan Tulisan Jawi dan Terjemahan, Universiti Pendidikan Sultan Idris.

Shitiq, H. A. A. H., & Mahmud, R. (2010, November). Using an Edutainment Approach of a Snake and Ladder game for teaching Jawi Script. *In Education and Management Technology (ICEMT), 2010 International Conference on Education and Management Technology* (pp. 228-232). IEEE.